

PLZEŇSKO-ČESKÝ SLOVNÍK

PROČPA TUDLECTO ŘIKÁME?

2. DOPLNĚNÉ VYDÁNÍ

JAN HAJŠMAN

Úvod do plzeňštiny a její gramatiky

Plzeňština je kromě lexikální stránky typická především svojí zvukovou (fonetickou) podobou. Jako plnohodnotné nářečí (dialekt) však na své uznání lingvistickými autoritami teprve čeká, a proto nemá zpracovanou žádnou oficiální gramatiku. Na tomto místě proto uvádíme jen některé charakteristické lexikální a fonetické zvláštnosti, s nimiž se v plzeňštině setkáváme.

Skloňování přídavných jmen přivlastňovacích podle vzorů *otcův/matčín* je v češtině velmi složité a často se v něm chybuje. Jdeme například k *otcově/matčíně* sestře nebo k *otcovým/matčíným* domům, které hlídají *otcovi/matčini* psi.

Plzeňština je výrazně jednodušší, vystačí si s jediným tvarem ve všech rodech i pádech: Jdeme tedy například k *tátovo/mámy* sestře nebo k *tátovo/mámy* domům, které hlídají *tátovo/mámy* psi.

Když jsme u těch rodičů... Plzeňák řekne: *Mami přijde dyl*, kdežto v češtině se slovo *mami* užívá většinou jen při oslovení. V češtině by tedy věta zněla takto: *Máma (maminka/mamka) přijde později*.

Ve 3. osobě množného čísla mužského rodu se důsledně používá **koncovka -í** (místo -i nebo -é). Například

... u povolání: *zedníci, popeláři, ajzipoňáci, vojáci, doktoři, poštáci, vopraváři, pokrejvači, hudebníci (kytaristé, klavíristi)* atd.

... u sportovců: *foťbalisté, hokejistí, házenkáři, volejbalisté, florbalisté, tenisté, plavci* atd.

... u obyvatel měst nebo států: *Plzeňáci, Pražáci, Brňáci, Slováci, Poláci, Maďaři, Ukrajinci, Rumuní, Američani* atd.

... u vymezených skupin obyvatelstva: *kluci, školáci, penzisté, bezdomovci, skauti, škodováci* atd.

U podstatných jmen se **některé hlásky** vyslovují v porovnání s češtinou **dlouze** (*dívadlo, kultura, jáhla, jítrnice, píha, šódo, pivovár*), **jiné**, zejména v 6. pádě, naopak **krátce** (*po svátkach, po skalach, po troškach*). V 7. pádě se někdy přidává **koncovka -ama, -ema** (mezi *svátkama, podjezdama, strojema, myšma/myšmama*).

Názvy rodin jsou tvořeny **koncovkou -ojc** (*Novákojc, Svobodojc, Hajšmanojc*), **ve 3. pádě** pak **koncovkou -om**, a to zpravidla bez předložky (*neska pudeme Novákom/Svobodom/Hajšmanom*).

Zvláštností plzeňštiny je, že rozdílná délka samohlásky u číslovek *dvá/dva, tři/tři a čtyři/čtyři* mění význam věty. Krátká verze se používá, pokud tam byli muži i ženy, případně jen ženy, dlouhá verze pak výhradně u mužů. *Stáli tam dva* znamená, že tam stál muž se ženou, kdežto *stáli tam dvě* znamená, že tam stáli *dvá muži*. Stejně tak *byli tři* znamená, že tam zcela evidentně byli *tři muži*. Ale pokud se řekne *byli (byly) tři*, byli tam muži i ženy nebo jen ženy.

Univerzální předpona **tu-** (případně **tů-**) naznačuje, že se jedná o konkrétní, zde přítomnou nebo prostorově bezprostředně blízkou (zpravidla v dosahu mluvčího) věc nebo místo (*tuten, tůto, tu(d)le(c)to, tutady, tustim, tuvocat'* apod.). Naopak slova *tamten, tamta, tamto* vyjadřují, že věc či osoba je od mluvčího poněkud více vzdálená, přesto však zpravidla přímo viditelná. Není bez zajímavosti, že zájmena, kterými se ukazuje na osobu nebo věc v bezprostřední blízkosti prostorové nebo časové, existují ze všech slovanských jazyků pouze v češtině a slovenštině. Někteří jazykovědci se domnívají, že uvedená slova s předponou **tu-** jsou obecnější a vývojově starší než slova s příponou **-hle** (od hleděti), jako např. tenhle, takhle...

Univerzální přípona **-pa**, doplňovaná zejména k tázacím zájmenům, se užívá k dosažení větší plynulosti řeči (např. *copa, dypa, japa, kampa, pročpa, načpa, čimpa, s kympa, s kerympa, kolipa, kohopa* apod.). Spojením dvou posledně uvedených gramatických jevů vzniká pro Plzeňáky charakteristická otázka: *Copa je tůto?*

Důsledně používaná předpona **ze-** naznačuje směr (*zezhora, zezdola, zespona* – podobně jako *zepředu, zezadu, zestrany*). V češtině předpona **ze-** v některých případech degradovala na pouhé „z“. Výraz „*zezPlzně*“ by však Plzeňák nikdy nepoužil. Jedná se pouze o ubohou snahu zesměšnit či napodobit plzeňštinu, nad kterou se lze jen soucitně pousmát.

Podle jazykovědců je přípona **-le** (*takle, tenle, todle*) vývojově starší než přípona **-hle**. Uvádějí, že „*západočeské -le se v zásadě shoduje s obdobnými výrazy známými pouze z hornolužické srbštiny a ze slovinštiny, což svádí k předpokladu, že jde o jev velmi starý, dosvědčující dávnou předhistorickou spojitost těchto jazyků*“.

Předpona **v-** je běžná i v obecné češtině, v plzeňštině se však používá více. U podstatných jmen se objevuje téměř všude (*vosika, vomáčka, voheň, votava* (tráva), *voseľ, voplatka, vokurka, vokoun*). Výjimku tvoří některá jména osob a slova cizí či přejatá (např. *orchestr, nikoliv vorchestr*). Předpona **v-** se používá většinou i u sloves, přídavných jmen a příslovčí (*vostrý, vostře, votočit, voblic* (obléknout), *vobjet* (objet či oběd), *voblejt* (znečistit zvratky), *vobsloužit*).

arci- (**lotr, lhář**) – předpona značící, že jde o někoho (něco) obzvlášť velkého (pův. spíše výjimečného nebo význačného) ♣ *Ten souseďojc Tonda, to je arcilotr! Vokrade svý vlasní rodiče vo barák a dá je do důchoďáku.* ♦ z řec. *archi* prvý ♠ Původně se předpona užívala především v kladném významu: *arcibiskup, arcikníže* (velkokníže) apod. I dnes však vznikají nová slova s předponou *arci-*, většinou však s negativní konotací: např. *arciblb* (*Muj šéf, to je fak arciblb!*), *arcišmejď* apod.

auf – 1. vzhůru, vzhůru nohama ♣ *Vyřvával po chodbě, že byl celej barák auf.* ♠ Zejména v pavlačových domech. Pokud řval dotyčný v noci, vzbudil všechny lidi v domě, ve dne sousedé sledovali, co se to děje. ♦ z něm. *Auf!* Vstávej!
2. polekaný, vyděšený, vystrašený, rozrušený ♣ *Dyš mu dochtor řek, co mu hrozí, byl s toho úplně auf.*

aufcuk – výtah, zdviž ♣ *Dyš sem byla mladá, tak mi nevadilo, že bydlím v tom dletom baráku ve štvrtym patře bez aufcuku. Ale ničko už sem špatná na nohy.* ♦ z něm. *Aufzug* výtah, zdviž

ausgerechnet – právě, zrovna, zejména, právě ♣ *Vona si spomene ausgerechnet neska, dyš chci jít s klukama na pivo!* ♦ z něm. *ausgerechnet*, kde má podobný význam i emocionální zabarvení

aušůš – zmetek, nekvalitní zboží nebo výrobek ♣ *To bude nákej aušůš, dyš je to takový levný.* ♦ z něm. zast. *Ausschuss* zmetek, výrobek vyražený při výstupní kontrole

azúro – bezoblačné počasí ♣ *Neska bude azúro, pudem na Bolevák.* ♦ z it. *azzurro* [adzúro] modrý

ažúr – 1. místo, kde je vše, jak má být 2. klid, pohoda, dobrý konec ♣ *Eště dopíšu úvod a bude to v ažúru.* ♦ snad stejného původu jako *azúro*

„
Podle těch
dlouhejch nožiček
to vypadá, že je
ten tvuj jezevčík
šmrncnutej nějakým
chrtem, ne?

ADRIE

Na nároží třídy Českých legií (dnes Klatovské) a Smetanových sadů býval vyhlášený bufet Adria, který s oblibou navštěvovaly generace Plzeňáků. Název připomínal někdejšího vlastníka a investora domu, italskou pojišťovnu *Riunione Adriatica di Sicurtà* z Terstu. Funkcionalistická šestipodlažní budova na exkluzivním místě proti divadlu vyrostla v letech 1930–1932 podle projektu pražského architekta Fritze Lehmana. V přízemí byly obchody, nároží zaujímal zmíněný „Buffet Adria“, v patrech pak byly luxusní byty.

AMERIKA

Skupina domků zvaná Amerika stávala nad prameny za kostelem Všech svatých při staré cestě do Bolevce. První tři domky byly postaveny nedlouho před rokem 1840, v roce 1876 jich zde však stálo již 16. Stavěli si je dělníci a drobní řemeslníci, pro které bylo ubytování ve městě i na tehdejších předměstích drahé. Pro osadu se ujal trochu posměšný název Amerika, snad kvůli relativní odlehlosti od města. To zde nechalo v roce 1900 upravit dva domky pro nouzové ubytování osob bez přístřeší. Osada zanikla po roce 1980 během výstavby fakultní nemocnice.

AMFÍK

Lochotínský amfiteátr byl budován v rámci tzv. akce Z (zvelebení) v letech 1951–1961 na pozemcích Lochotínského parku a Kodetova sadu. V letech 1983–1989 se zde konával hudební festival Porta, kdy se do areálu vměstnalo až 30 000 návštěvníků. Amfík byl též nazýván Letňák, protože zde též fungovalo hojně navštěvované letní kino.

po chvíli nenávratně zmizí. Říká se také *je to v čudu*, stejně jako *je to v čudu*. ♣ V běžné mluvě představuje čud slušnější období prdele, z té však lze, na rozdíl od čudu, za určitých okolností vylézt. (Např. *Vystrč uš konečně hlavu z té prdele a začni myslet!*) Avšak když je někdo pořád v čudu, neznamená to, že je tam už napořád. Naopak, občas se vracívá zpět, ovšem jenom proto, aby se mohl brzo do čudu opět vydat (viz např. *fraj*). ☺

čudl, čudlík – malá (zpravidla ovládací) součástka (tlačítko, páčka, knoflík, vypínač apod.) – podobně čumprdlík ♣ *Je na tom takovej čudlík, kerej se musí zmáčknot.*

čuch – 1. čich, 2. intuice ♣ *Von má na tydlety věci čuch.*

čumákovat – očumovat, okounět ♣ *Dycky přide, jenom tak čumákuje, ale k pořádný práci není.*

čumenda, čuminy – pasivní sledování nějaké akce či činnosti, zvědavé pokukování ♣ *Poběžíš letos ten půlmaraton? Depa, furt mě bolí ten kotník. Letos puđu jenom na čumendu.* ♣ Původně se spojení *chodit na čumendu* užívalo pouze v souvislosti s veselkou (svatbou). Postávalo (a očumovalo) se u stavení (častěji děti), kde se veselka konala – buď ze zvědavosti, nebo proto, aby se něco dostalo od svatebního stolu. Jako synonymum se také užívala slova čumy nebo čuminy.

čumkarta – pohlednice ♣ *Když byl muj starej v lázních, tak ani nezavolal, ani tu čumkartu mizera neposlal. Asi měl jinší starosti!*

čumprdlík, čumprlík – malá součástka (tlačítko, páčka, knoflík) ♦ viz *čudl*

čunče – prasátko, čuník, přen. ušpiněné dítě ♣ *Ty si ale čunče, di si honem umejt pusu.* ♣ Význam slova je podobný jako u *čuryka*. Podobně se užívá slovo *čurda*.

čurbes – 1. nepořádek, špína ♣ *U sebe v pokoji máš teda děsnej čurbes.* ♦ ze slova *čuryk*
2. hlučná oslava, výtržnost ♣ *Večer se vožrali a pak dělali na ubytovně celou noc čurbes.* – *Fanoušci Baníku dělali v ulicích hroznej čurbes, ale policajti si s nima rychle poradili.* ♦ srov. *brajgl, bordel, elent, binec apod.*

čurda – 1. prasátko, čuník, přen. ušpiněné dítě (viz *čunče*)
2. nemrava, chlípník, prasák ♣ *Pepa je hroznej čurda, ale ženský na něj letěj.*

čuryk – čuník, prasátko; vepř ♣ *Ty si ale čuryk! Mušíš lítat v tom největším bahně? – Přijedte v sobotu, budeme vopejkat čuryka.* ♦ v plzeňštině *čuryk* = prase, slovo údajně vzniklo z vábicího citoslovce *čurna* ♣ V dnešní mluvě *čuryk* většinou nemá, na rozdíl od prasete, vyhraněnou negativní konotaci. Jeho použití znamená často láskyplné pokárání (jako u *čuncete*) nebo příjemné očekávání.

čvachnout se – uhdit se (nejčastěji do hlavy) ♣ *Čvachnul sem se vo futro do hlavy, podivej, jakou mam bouli!*

čvachtanice – rozbředlý sníh, marast, bláto ♣ *Fčera napadlo sněhu, ale přes noc se voteplilo a teť je z toho venku děsná čvachtanice.*

čvaňhák – cigareta zčásti vykouřená, nedopalek ♣ *Jó Tonda, to je frajer; pivko v ruce, čvaňháka v hubě.* – *Jako malí sme dycky chodili na zastávku sbírat čvaňháky a pak sme je za popelnicemi dohulovali.*

čvaňhat – žvanit, breptat, kecat ♣ *Vona začne dycky čvaňhat něco*

vo tom svym Jaroušovi, jakej je to prej pořádněj muskej, a přitom všichni ví, že bručel tři roky na Borech za domácí násilí.

čvoch, čvocht – nepříliš chutné jídlo ♣ *Pudeš neska na čvoch, nebo máš svačinu?* ♣ Zvláště ve Škodovce se chodívalo do závodky (čvocháry) na čvoch.

čvocháryna – závodní jídelna ♣ *Deš neska do čvocháry, nebo někam ven* (tj. mimo areál firmy)?

čvochat – hloupě mluvit, říkat nesmysly ♣ *Pepa umí akorát čvochat, ale jakmile má máknout, je po rozumech.*

”
Copa na tu Anču furt tak brejláš?! Aby ti nevypadly voči z důlků!

ČESKÉ ÚDOLÍ

Takto se nazývá sevřené údolí Radbuzy mezi borskou přehradou a Tyršovým mostem. Severní část údolí na levém břehu Radbuzy je rekreační oblastí se sportovišti a dětskými hřišti, na kterou navazuje Borský park. Jižní část tvoří strmé zalesněné svahy s ojedinělými skalními výchozy a postupně přechází do chatové a zahrádkářské osady Výsluní. Název vznikl na konci 19. století v době sílícího národního uvědomění. Na volbu názvu měla zřejmě vliv i skutečnost, že České údolí leželo na katastrech Plzně a sousedních Doudlevec, zatímco výše položená část náležela již do katastru převážně německých Litic.

PAPÍRNA

Pod tímto názvem si mladí Plzeňáci jistě vybaví mezioborový kulturní prostor s kavárnou, sálem pro hudební vystoupení a dalšími výstavními prostory. Nachází se v objektu bývalé papírny, která zde fungovala v letech 1873–2005. V letech 1878–1912 ji vlastnila firma P. Piette, pro kterou zde František Křížík rozsvítil svoji první obloukovou lampu.

PARLAMENT

Blok domů na Petrohradě mezi ulicemi Lobežskou, Plzeneckou, Guldenerovou a Sladkovského bývá nazýván Parlament. Tyto původně dělnické domy byly vyprojektovány před první světovou válkou pro zřízence státních drah z nedalekého nádraží a železničních dílen. Jejich starší část stojí při Lobežské ulici. Uzavřená

dispozice domů se dvorem, na kterém bývalo rušno (křik, hádky), dala vzniknout tomuto žertovnému a mírně hanlivému názvu.

PEKLO

Kulturní dům Peklo je vlastně komplexem tří budov v Pobřežní ulici. Nejstarší je na východě stojící tzv. Fischerova vila z roku 1886, druhý dům na západní straně byl postaven v letech 1905–1907 jako Dělnický spolkový dům. K propojení domů došlo až v roce 1938. Pro tuto odlehlou část plzeňského předměstí se používal název Peklo zřejmě již ve středověku. Pod svahem při břehu řeky zde stávaly nízké domky řemeslníků. Při pohledu z města nebyly vidět, prozrazoval je pouze stoupající kouř z komínů. Nezasvěcení tedy mohli mít dojem, že kouř vychází z nějaké díry v zemi, možná přímo z pekla.

PĚTATŘICÁTÝ KASÁRNA

Kasárna pro plzeňské pětatřicátníky (35. pěší pluk) se stavěla v letech 1820–1826 nákladem města na místě zrušeného velkého bastionu. Do té doby vojsko kvartýrovalo po plzeňských domech, což měšťany pochopitelně obtěžovalo. Kasárna byla armádou využívána do konce čtyřicátých let 20. století, pak byla prázdná a chátrala. Odstřelena byla 24. ledna 1969 a dnes je na jejím místě rozlehlé parkoviště. Místu však Plzeňáci stále říkají U Pětatřicátech kasáren.

PETROHRAD

Zástavba jižně od hlavního nádraží začala neorganizovaně růst brzy po zprovoznění České západní dráhy roku 1862. Kromě továren se zde stavěly také domky pro drážní zaměstnance a dělníky. V prvních letech se této nové části města říkalo Smíchov, a to zřejmě proto, že Česká západní dráha končila právě na pražském Smíchově. Domky vznikaly téměř současně na několika místech, odkud se pak zástavba rozšiřovala do okolí. Jedno z ohnisek budoucí čtvrtě se nacházelo při nepomucké silnici poblíž dnešní křižovatky se Sladkovského ulicí. Zde, v dnešním domě na Slovanské ulici č. 15, fungoval hostinec U Města Petrohradu, který dal okolní zástavbě, a následně i celé čtvrti, jméno. Současný Petrohrad nemá přesné hranice, Plzeňáci jej většinou přibližně vymezují ulicemi Železniční, Lobežskou, Plzeneckou, Radyňskou, Farského, Slovanskou a Mikulášskou.

PETŘÍN

Části Slovan vymezené přibližně ulicemi Sušickou, Velenickou, Jubilejní, Koterovskou, Petřínskou, Sladovnickou a Na Celchu se říká Petřín. První domky byly postaveny v roce 1910 na historickém katastru Lobež. Byl to blok domů mezi ulicemi Petřínskou, Barákovou, U Světovaru a Sladovnickou. Název posledních dvou ulic připomíná pivovar Světovar, který v podstatě stavbu Petřína vyvolal. Jeden z prvních domů byl postaven přímo proti jeho bráně. Byly v něm byty zaměstnanců a v přízemí firemní hostinec, později nazývaný U Hofmanů. Nejstarší domy na Petříně se většinou stavěly na půjčku a byly v nich malé nájemní byty. Domácími byli prý většinou bohatší lidé ze vsí ležících východně od Plzně, kteří přicházeli do Plzně. Nájem jim pomáhal při splácení půjček. Postupně se Petřín rozšiřoval k jihu na katastrální území sousedního Božkova. Jak přišla čtvrt ke svému názvu, není známo. Nabízí se souvislost s pražskými místopisnými názvy, tak jako v mnoha podobných případech.

švindlovat – podvádět ♣ *Heleťse nešvindluj! Hodila si trojku, a né štyrku!* ♦ viz *švindl*

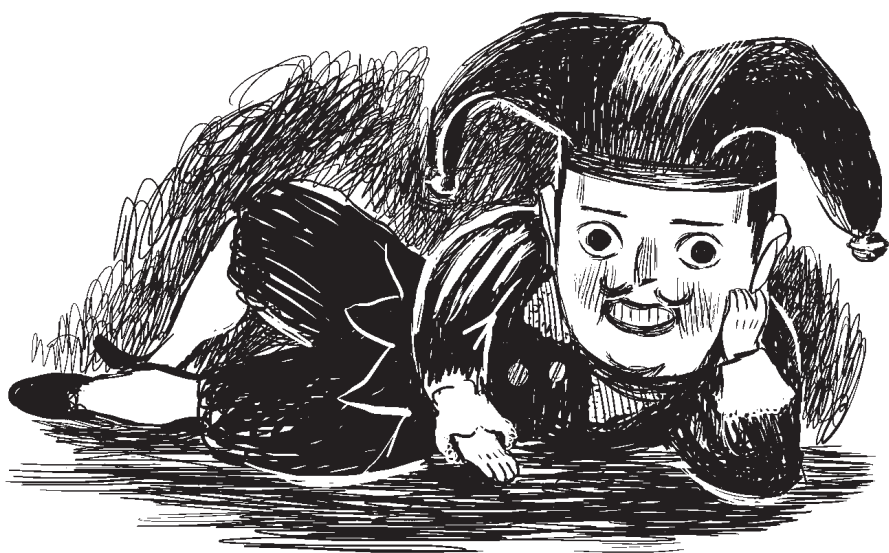
švícko – mladý nebo malý muž, holobrádek ♣ *Přišlo ke mně takový malý švícko, eště mu teklo mlíko po bradě, jestli prej si s nim nechci užít. Tak sem se mu vysmála.*

švíkat – 1. švihat, šlehat ♣ *A jak sem se votočila, švíknul mě tou pomlázkou přes zadek, že tam mám úplný jelito!*
2. vrazit, uštědřit ♣ *Švíknul sem mu jednu, aby si to pro příště zapamatoval!*
♦ viz též *sešvíkat*

švíknout (sebou) – upadnout ♣ *Včera sem sebou švíknul na schodech a urazil si tudleten zub, podívej.*

švíky – neplecha, problémy; **dělat švíky** – dělat neplechu nebo problémy ♣ *Dělal takový švíky, že ho mušeli vyvlíct z hospody. – Náš malej vyváděl v krámě hrozný švíky, dyš sem mu řek, že mu toho medvěda nekoupim.*

švunk – rychlost; obecně pohybová energie nějakého tělesa ♣ *A jak to kolo ulítlo, nabralo hned takovej švunk, že profičelo plotem až do zahrady.*

»

*Nekinklej sebou porát,
dyt seš za kašpara!*

ŠÍDLOVÁK

Šídlovský rybník (3 ha), lidově zvaný Šídlovák, byl již součástí původní bolevecké rybníční soustavy. Založen byl tedy nedlouho po roce 1460 a název dostal údajně podle boleveckého Šídlovského statku (čp. 14), jehož pozemky zatopil.

ŠTRUNCÁK

Ve Štruncových sadech (lidově ve Štruncáku) najdeme fotbalový stadion plzeňské Viktorky. Sady byly pojmenovány po Emilu Štruncovi, náčelníku plzeňského Sokola, umučenému nacisty (viz *Obcizna a Jednotka*).

ŠVÁBINY

Vrch (410 m) na východním okraji Plzně s pěkným výhledem na město, Šumavu a Český les. Švábiny se nazývaly také pozemky táhnoucí se nad Špídrholcem až k lesu Pytli, přičemž jeho severní část, oddělená dálničním přivaděčem, se i dnes oficiálně nazývá Švábiny. Podle pověsti pochází název od Švábů, tedy vojáků ze Švábska (historického území na jihozápadě dnešního Německa), kteří zde měli v blíže neupřesněné době své ležení. V oficiálních dokumentech se dnes vrch nazývá krátce – Švábiny a roste zde počet nových domů a bytů.

spěchem a úsilím ♣ *To ste se mušeli pěkně tumlovat, že už ste s tim hotoví!* – *Tumluj se!* (při jídle – rychle to dojez!) ♦ z něm. *sich tummeln* spěchat, činit se, chvátat, honit se

tůlpas – hlupák, popleta ♣ *Ten Kuba je ale tůlpas, úplně to fšecko zmotal.* ♦ z něm. *Tolpatsch* nemotora, nešika, trdlo

tumpachový – popletený, zmatený, zaražený, překvapený, nechápající ♣ Neoznačuje vlastnost trvalou, nýbrž přechodnou, tedy chvilkovou nebo dočasnou neschopnost správně rozumově uvažovat. ♦ ze středohornoněmeckého *tumphaft*, odtud i německé *dumpf* tupý, omezený člověk

tuntá – nekňuba, hlupák ♣ *Dyš von je to takovej tuntá. Vod každýho si nechá fšecko líbit.* ♦ Vzniklo zřejmě odvozením ze slova tumpachový, jinak též tumpavý a následně přesmyčkou ze slova tumpa (hlupák)

tupl – dvojitý, dvojité ♣ *Nežínýruj se a nandej si tupl porci knedlíků.* ♦ z něm. *Doppel* dvojí, dvojitý

tuplák – nádoba dvojnásobného objemu ♣ *Neska si dám pro začátek tuplák* (tedy sklenici piva o objemu 1 litr) *a pak uvidim.*

tuplem – rozhodně ne, určitě ne (původně *dvakrát ne* – viz *tupl*) ♣ *Dyš tam nepudeš ty, tak já už tuplem ne.*

tůrovat – vytáčet motor do vysokých otáček ♣ *Netůruj pořád to auto! Neslyšíš, jak ten motor řve?!* – *Ten sousedojc mladej tady každou chvíli tůruje tu svou motorku, že neslyšíme vlastního slova.*

turch – 1. zcela mokrý, promočený (skrz naskrz, až na kůži) ♣ *Mušel sem se převlíct, byl sem úplně turch.* ♦ z něm. *durch* skrz ♣ Někdy se říká také (být mokrý) *turchunturch* skrz naskrz (z něm. *durch und durch*). 2. pracovat bez přestávky, jet bez zastávky (čast. v noci), nonstop ♣ *Poslední noc před zkouškou sem jel turch* (až do rána). – *Nazpátek z Chorvatska jsme jeli turch 12 hodin.*

turšlok – viz *duršlák*

tustim, tutim – tímto ♣ *S tustim vercajchem toho moc neuděláš!* – *S tutima znalostma se chceš nechat vytasit?* – *S tustim (tutim) si nelam hlavu.*

tutady, tůtady – tudy ♣ *Kudypa pudeme, tutady?* – *No tůtady bych rozhodně nešel!*

tuten – tento ♣ *Vemu si tuten chleba a tálety velký rohlíky.*

tuta – tato ♣ *Tuta první knížka bez tutý druhý nedává smysl. K tutý třetí knížce bych přidal eště tutu štvrtou. Vo tutý šestý knížce sem už slyšel, ale s tutou sedmou sem se eště nesetkal. – Tuta halenka mně nák nesedí. Tak*

zkuste tutu modrou. Ne, rači si vemu táletu žlutou.

tuto, tůto – to, toto ♣ *Čípa je tuto dítě?* – *Copa tůto je?!* – *No tůto neni možný!* – *Můžeš mi podat táletu hento oný? Čeho? No přece tůto!*

tuvocať, tuvocajť, tuvocut – odsud, zdejší ♣ *Vodkatpa ste?* *No já sem tuvocať, ze Slovan. – A voni sou taky tuvocať, nebo to sou Pražáci?*

tydle, tydlety, tydlecty, tyhlety (ženský i střední rod) – tyto ♣ *Na tydlety ženský si dávej pozor!* – *Jakýpa si mam vzít ty kahoty?* *Vem si tydlety (příp. tuty).* – *Tydlecty řečičky úplně miluju!*

tyjátr – divadlo, komedie, scéna ♣ *Nedělej tady tyjátr a přestaň se válet po zemi, Honzíku, to autíčko ti nekoupím!* – *To si měl vidět, jakej tyjátr předvedla Pepovi na chodbě jeho stará, dyš přišel z hospody.*

tyrák – kamion ♣ *Neska sem mušel ject do Prahy a bylo to děsný, samý tyráci!* ♦ podle fr. zkratky TIR (Transports Internationaux Routiers), tedy mezinárodní silniční doprava

tyštuch – ubrus ♣ *Neska přídou hostí, to abych dala čistej tyštuch, vidže?* ♦ z něm. *Tischtuch* ubrus (ze slov *Tisch* stůl a *Tuch* plátno)

tytý, týtý – děcko, nemluvně ♣ *Copa že se tak štouráš v nose?!* *Dyt si jako týtý.*

»
Plzeň má ve
znaku vemblouda,
protože ho Plzeňáci
kdysi ukořistili
husitům, kerý
voblíhali město.

Test z plzeňštiny

Umíte plzeňsky? Víte, co následující slova znamenají? Jste si jistí? 😊

Dobře, označte (zakroužkujte) všechny odpovědi, které považujete za správné. Pozor, může být i více správných odpovědí! Odpovědi následně zkontrolujte podle **vyhodnocení na straně 180**. Za každou vaši správnou odpověď si započtete jeden bod, za každou vámi označenou odpověď, která není správná, si jeden bod odečtete.

(Nápověda: Maximální možný počet bodů, které můžete získat je 32!)

1) aktiv [vyslov: aktýf]	5) brundibár
a) operativní porada ve firmě s očekávaným aktivním přístupem zaměstnanců	a) čmelák
b) rodičovská schůzka na základní či střední škole	b) divočák
c) předvolební mítink politické strany či uskupení	c) opilec
d) odborářská schůze za minulého režimu	d) jméno ředitele školy v Bradavicích přeložené do plzeňštiny
2) krajón	6) saturna
a) oblíbený had, chovaný od roku 1986 v plzeňské ZOO, samec krajty tygrované	a) nevlastní sestra hlavního hrdiny známého románu Zdeňka Jirotky, provdaná do Plzně
b) mechanická tužka českobudějovické firmy Koh-i-noor	b) rybářský nylonový vlasec
c) člověk pocházející ze stejného kraje či země (česky krajan)	c) samostatně operující část útvaru rychlého nasazení PČR, určená zejména pro zásahy v satelitech velkých měst (správně SAT-URNA)
d) kůrka okousaného krajíce chleba	d) nedávno objevená planetka sluneční soustavy s malým prstencem z prachových částic
3) nastevřít	7) čišet
a) rozříznout	a) čistit
b) přivést vodu téměř k varu	b) nuceně odejít
c) předat úplatek za účelem získání nějaké výhody	c) nepříjemně foukat
d) pootevřít okno či dveře	d) nezřízeně pít pivo (z číše)
4) rozmízat	8) chroští
a) rozetřít	a) roští
b) rozmazlit	b) chrastí
c) rozmazat	c) chroptí
d) rozlízat	d) chrochtá

9) vošouch	14) šifonér
a) smažené placky z nastrouhaných brambor	a) velký nebo těžký kufr
b) smažený celer v bramborovém těstíčku s tymiánem	b) prádelník
c) sexuálně nenasytý muž	c) přeneseně velký zadek
d) karetní hra s 28 kartami, plzeňská obdoba maryaše	d) kapitán říční lodě (šifů)
10) radvanec	15) zákrap
a) dřevěný trakař Černého Hanuše, známého plzeňského strašidla	a) zápraží
b) dodávkový automobil spediční firmy Rada expres, působící v Plzni v letech 1924 – 1949	b) záhrab
c) zahradní kolečko	c) polévka s brambory, česnekem a slaninou
d) poněkud posměšná domácí předzívka Radka či Radoslava	d) okap
11) roužnout	16) zhvízdat (se)
a) napíchnout maso na rožeň	a) pískat, hvízdat
b) rozsvítit světlo	b) zmlátit, zpráskat
c) zapálit oheň křesadlem	c) ušpinit (se)
d) uhodit se nebo narazit	d) opít (se)
12) krpál	17) zfanfrnět se
a) stará bota	a) zbláznit se, dělat bláznivé věci
b) nepříliš bystrý člověk	b) naparovat se
c) strmý kopec	c) bezhlavě se zamilovat
d) praděd známého českého judisty, narozený v roce 1897 v Plzni	d) vyvést z míry
13) rajstajbl	18) vrklat
a) místní označení čerta, chodícího s Mikulášem a andělem	a) nechtěně pohybovat
b) zaklení po ochutnání něčeho špatného (podobně jako fujtajbl)	b) nechtěně psoukat (prdět)
c) neposedné dítě	c) vrkat
d) kulatý stůl pro rauty nebo zahradní pikniky (z angl. slov raut a table)	d) viklat
	19) kapalice
	a) chodský okap
	b) kapavka
	c) zákrap nebo kápěj
	d) kocovina
	20) vyrajblovat
	a) ohoblovat
	b) vybrousit
	c) vydrhnout
	d) vyhloubit, vybrat